

Oponentský posudek doktorské práce

Jméno a příjmení (student): ThLic. PhDr. Marek Matějka PhD.

Oponent: ThLic. Pavel Vojtěch Kohut OCD, Th.D.

Disertace doktoranda Marka Matějka *Duchovní rozměr zakladatelského díla Josefa Kalasanského* v zásadě splňuje formální požadavky kladené na doktorskou práci. Tvoří jej 191 stran textu a 24 stran bibliografie, doprovodných textů a příloh.

Práce má poměrně jasnou tematickou strukturu, sestávající z osmi, bohužel, rozsahem velmi odlišných, kapitol: „Pluralita v jednotě“ (s. 11-15), „První léta“ (s. 16-30), „Počátek Zbožných škol“ (s. 31-45), „Zrození nové školy“ (s. 46-72), „Charisma a spiritualita“ (s. 73-97), „Osobnost učitele“ (s. 98-130), „Vzdělávací instituce Josefa Kalasanského“ (s. 131-147) a „Náboženské vzdělání“ (s. 148-186). Disproporci v délce kapitol by se dalo zamezit poněkud jiným rozvržením (první kapitola mohla být např. spojena s druhou nebo figurovat jako úvod ke kapitole páté, apod.), to však nepředstavuje zásadní nesnáz. Také biografický popis prvních let života Josefa Kalasanského ve druhé kapitole je náhle (z neznámých a nevysvětlených příčin) straně 20 přerušen, což čtenáře nutí k určitému logickému skoku tam a zpět při tomto přechodu k podbodů 2.1 (Povaha díla Josefa Kalasanského) a pak na začátku čtvrté kapitoly, ale ani to nepředstavuje větší obtíž, je spíše drobnou vadou na kráse.

Vážné, ba zásadní výhrady mám ovšem k *formální stránce* disertace, které věnoval doktorand zřejmě pramálo pozornosti, a to i navzdory jinak pečlivě zpracovaným přílohám, které dávají tušit, že mu není cizí rovněž estetické hledisko. Jak jinak si vysvětlit, že se v práci vyskytuje celá řada míst, na kterých autor začíná větu malým písmenem (pokud jsem počítal správně, v celé práci se tato chyba vyskytuje celkem 96krát, tedy průměrně na takřka každé druhé straně!), chybějí mu čárky v souvětích, čas od času se objevují také nesprávné větné konstrukce, překlipy, nesrozumitelné formulace a pochybná terminologie. Nechci zde unavovat komisi ani doktoranda přesným výčtem; že tomu tak skutečně je, lze vyčíst z konkrétních odkazů, jež uvádím v seznamu, přiřazeném k tomuto posudku jako příloha, kterou není potřeba při obhajobě číst, ačkoli bych rád, aby byla dána členům komise k nahlédnutí. Nevím, čemu je třeba tyto formální nedostatky přičíst, rozhodně se však domnívám, že jak co do množství, tak co do některých konkrétních podob, by se v disertační

práci rozhodně neměly vyskytovat. Podobně jako zde nemají místo nejednotné citace (např. někdy autor uvádí *Dokumenty II. vatikánského koncilu* dle „oficiálního“, tj. vydaného českého překladu, jindy se od něj odklání, aniž by uvedl proč a zda čerpá odjinud nebo jde-li o jeho vlastní překlad; odkazuje na „odstavce“ církevních dokumentů, ačkoli má zjevně na mysli „články“, případně „body“, apod.) a nestandardní členění (číslování podnadpisů totiž v páté kapitole /podbod 5.1.8/ člení o úroveň níž přidáním písmena /5.1.8a-c/, ačkoli k úzu patří přidání další číslice /5.1.8.1-3/). Vzhledem k tomu, že jsem dostal práci k dispozici pouze v elektronické (tj. pdf formě), nemohu ověřit, zda i v tištěném textu jsou odkazy na internetové zdroje uváděny s hypertextovým linkem, což se graficky projevuje podtržením odkazu. I toto je chyba, která by se v disertaci vyskytovat neměla.

I kdybych od všech těchto formálních nedostatků odhlédl (a při výtečném obsahu bych je autorovi velmi rád odpustil a zmínil se o nich jen okrajově), dva z nich již napovídají to, co je třeba, bohužel, konstatovat, když se přesunu ke *studijnímu a obsahovému hledisku* práce. Některé nesrozumitelné formulace a chybná terminologie (jak na ně opět upozorňuji v příloze tohoto posudku) totiž dávají tušit, že autor není příliš „doma“ v teologické a zejména spirituálně-teologické oblasti. O kompetenci doktoranda v oblasti historie a pedagogiky si nedovoluji pochybovat (nemám k tomu odbornou kvalifikaci, není to mým úkolem v oponentském posudku k práci *teologického charakteru* a disertace sama mi k tomu, ostatně, nezavdává podnět), o teologické zdatnosti však své pochybnosti mám. Co mě k tomu vede? V nemálo konkrétních případech užití nesprávné terminologie je totiž z celkového kontextu zřejmé, že student nejen neví, jak se daná skutečnost v teologickém názvosloví pojmenovává, nýbrž že neví ani to, o čem je ve skutečnosti řeč (např. „skrze oslavu Eucharistie“ na s. 92; „malá pobožnost“ na s. 122; „nabízení“ na s. 162; „účast na svatém obětování“ na s. 177). Rovněž příklady nesrozumitelných formulací (viz příloha) ukazují na to, že jinak velmi chvályhodné čerpání z prvotřídních pramenných zdrojů se bolestně střetává s autorovou neznalostí teologické nomenklatury a tematiky, takže při překladu nebo parafrázování jednotlivých pasáží z uvedených pramenů vychází tento nepoměr najevo v podobě temných formulací, jejichž obsah si čtenář domýšlí jen velmi ztěžka. V obsahové stránce věci se tyto nedostatky v teologické erudovanosti projevují např.:

– v první kapitole, která nepředkládá jediný odkaz na sekundární literaturu ohledně kanonických forem řeholního života a teologie řeholního charismatu, ačkoli si klade za cíl toto téma načrtnout (přitom by stačilo nastudovat si přinejmenším jedno dvě hesla s příslušným tématem v existujících slovnících);

– v Asiainově definici „zakladatele“ (s. 73), která je nedostatečná, a kde autor ani neuvádí, proč volí právě ji a proč ji dává přednost před ostatními (zná nějakou jinou?);

– v tom, že má jen vágní povědomí o tom, co je „charisma instituce“ (s. 75) a nedostatečně vysvětluje, kým jsou „řeholní klerikové“ (tamtéž, pozn. 203);

– v části 5.1.1 („Život v trojjedinosti“), kde slibuje načrtnutí trojičního obrazu Kalasanského spirituality, ovšem reálný obsah tomu neodpovídá, jelikož pouhá zmínka o christocentrismu a vedení Duchem svatým po řadě obecných teocentrických výpovědí nedokládá trojiční ráz jeho zbožnosti; naopak o tezi trojičnosti Kalasanského spirituality je třeba vážně pochybovat;

– při úvahách o následovnících Josefa Kalasanského (5.1.7), ba i předtím při teoretičtější laděném pojednání o charismatu instituce (úvod páté kapitoly), kdy vůbec nebere v potaz první následovníky (ačkoli ti jsou v zásadě vždy považováni za spolutvůrce charismatu institutu) a celé této problematice se vyhne anachronickým skokem k *Deklaraci o spiritualitě*, „poslednímu dokumentu z roku 1969“ (s. 90);

– při popisu praxe modliteb, kajících skutků, apod. (5.1.8), která není srovnána s praxí jiných řádů v jeho době, takže nastíněný obraz nemá valnou výpovědní hodnotu;

– v pojednání o čtvrtém slibu, kde mu zjevně chybí obecná znalost o významu a smyslu této instituce i u jiných řeholních společenství;

– v probírání problematiky takzvaných „řeholních/laických bratří“, tj. „řeholníků-nekněží“ (s. 124n.), která není specificky piaristická a je třeba ji číst v kontextu celkového vývoje potridentských podob řeholního života.

Při pročítání této práce mě trápily i jiné otázky: Proč autor nepředloží, jaké argumenty se uvádějí pro datování Zbožných škol na podzim roku 1599, a proč postrádají konzistenci (s. 47)? Proč pojednává o nerovnocennosti dívčích škol (s. 69-71), když je ze samotné autorovy prezentace zřejmé, že v této věci Kalasanský evidentně nepřinesl nic nového? Proč uvádí celou řadu charakteristik zakladatele, aniž uvede jediný odkaz na použitou literaturu (dolní polovina s. 74)? Především však otázky zásadního charakteru: V čem spočívá přínos předložené disertace? Lze v ní najít jednoznačná, vlastní autorova stanoviska, která je s to si obhájit a odargumentovat, samostatné myšlení a hodnotné a vhodně formulované syntézy?

Výsledný efekt je nanejvýš rozpačitý. Ne že by v práci nebyly i světlejší momenty: zvláště šestá kapitola („Osobnost učitele“, s. 98nn.) je poměrně slušně zpracovaná. Ovšem i zde bychom čekali podrobnější a hlubší sondu do vztahu mezi učitelstvím, řeholním povoláním a kněžskou službou; kdybychom se jí zde dočkali, měli bychom před sebou možná skutečný autorský přínos předložené práce.

Přes veškeré uvedené výhrady, právě zejména s ohledem na slušné zpracování šesté kapitoly a rovněž s ohledem na poměrně detailní práci s prameny a sekundární literaturou, uvedenou práci doporučuji k obhajobě, ovšem se značnými rozpaky a váháními nad jejími nedostatky. Doporučuji, aby doktorand při obhajobě prezentoval znalost základní problematiky teologie charismatu zakladatele a instituce a obecné dynamiky vzniku charismatu řeholního institutu, a podal vysvětlení k jednotlivým předloženým a otázkám, které předkládám, zejména na třetí straně tohoto posudku.

Seznam formálních pochybení v práci

- číslování podnadpisů se nekombinuje s písmeny (s. 93nn., podnadpis „5.1.8a...“);
- pravopisné chyby (velká písmena na začátku vět: s. 9: „roku 1659. v napoleonské...“; s. 14: „v celé této dlouhé řadě“ /začátek věty!/: s. 16: „...místokráli. v těchto listech...“; s. 19: „...Borghese. k tomu...“; „...4 Scudi). v tomto domě...“; „...rosl. v roce...“; s. 20: „...předchozího. v něm...“; s. 24 /pozn. 40/: „⁴⁰ v roce 1646...“; s. 27: „...formy. v době...“; s. 30: „...Zbožných škol. s tím se...“; s. 33: „...přeháněli. ve 12. kapitole...“; „...svého života. od tohoto momentu...“; s. 35: „...řešení. o prvních letech...“; s. 36: „...potřeby. v důsledku...“; s. 40: „spolupracovníka. o všem...“; s. 41: „...Doroty. od něj...“; s. 42: „...Zbožných škol. za zlomovou...“; s. 46: „...tak jednoduché to nebylo. v roce 1597...“; s. 51: „...sloužil chudým. i když to nikdy...“; s. 52 /pozn. 146/: „ze zprávy z roku 1614...“; s. 53: „...jeho škol. od roku...“; s. 53 /pozn. 149/: „ve svých listech...“; s. 54: „...a časováním. z ní...“; „...se souslednostmi. ve 3. třídě...“; „...Luise Vivese. z ní se postupovalo...“; s. 55: „...své znalosti. ve smluvenou...“; „ve čtyřech třídách gramatiky...“; s. 56: „...jejím schématem. s výjimkou poslední...“; s. 57: „...na straně druhé. v římské koleji...“; s. 58: „...jeho myšlenky. v době...“; s. 60: „...Dalmácie. ve Francii...“; s. 63: „...školu zdarma. v tomto případě...“; „...po celé Evropě. ve Francii...“; „...pro všechny. ve Francii...“; s. 69: „...královstvích. i když...“; s. 70: „...vrstvě žákyň. k tomu...“; s. 71: „...výuka [...]. ve školách...“; „...a zlomků. ve školách...“; s. 83 /pozn. 236/ „v listu...“; s. 84: „...v utpení? v dopise...“; s. 85: „...za pomoci askeze. v provádění askeze...“; s. 91: „...je "mnišství". i když...“; s. 92: „náboženskou praxi. i v této kapitole...“; s. 94: „...na čtvrt hodiny. v manuálech...“; s. 95: „...při ranním rozjímání. o původu...“; s. 95: „...přesné informace. v manuálu...“; s. 95: „...v ranní modlitbě. v některých regionech...“; s. 95: „...de *profundis*. v jiných...“; s. 96: „...z r. 1698. v některých...“; s. 96: „...každý den. v jiných...“; s. 96: „...v komunitě. v Kalasanského konstituci...“; s. 104: „...než tvrdostí". k nedostatkům...“; s. 107: „...služebníkem pravdy. ve skutečnosti...“; s. 107: „...doprovází domů. v této...“; s. 110: „...jejich počátků. ve skutečnosti...“; s. 112: „...mít přístup. ze stejných důvodů...“; s. 113: „...pedagogického poslání. ve skutečnosti...“; s. 124: „...v roce 1637. v předchozích letech...“; s. 125: „...v roce 1627. v tomto dekretu...“; s. 126: „...a posilovat. z toho důvodu...“; s. 132: „...jediného učitele. z tohoto důvodu...“; s. 135: „...v souladu se svým...“ /na začátku nového odstavce!/: s. 135: „...do třídy psaní. v této třídě...“; s. 136: „...budoucí zaměření. v této třídě...“; s. 139: „...nějaké pojednání. z některých dopisů...“; s. 139: „...způsobem nedosažitelné. o přesném programu...“; s. 140: „...nejdůležitější témata.

v Nazaretské koleji...“; s. 141: „...gramatických třídách. ve skutečnosti...“; s. 143: „...na jednom stupni. z různých dopisů...“; s. 143: „...v "jakékoliv třídě". ze skutečnosti...“; s. 143: „...díla učitele. z tohoto principu...“; s. 144: „...vyučujícího personálu. v těchto případech...“; s. 145: „...dekurioni? z různých dokumentů...“; s. 146: „...o tuto věc. v tomto ohledu...“; s. 150: „...zanedbané mládeže. v praxi...“; s. 152: „...ztělesněné slovo. za tím účelem...“; s. 153: „...pravidelných modliteb. za tím samým...“; s. 154: „...Panny Marie. s nejsvětější Matkou Boží...“; s. 155: „...Panně a Matce. ve školním rozvrhu...“; s. 157: „...program Zbožných škol. ze dnů školního vyučování...“; s. 157: „...svatý růženec. v tomto...“; s. 158: „...zapůjčovány. z těchto knih...“; s. 158 /pozn. 633/: „...nejužívanější. v blízkosti...“; s. 159: „...sváteční setkání. o svátcích...“; s. 161: „...vlastního svědomí. ve skutečnosti...“; s. 162: „...ve Zbožných školách. s touto praktikou...“; s. 164: „...drahocenné ctnosti. v souladu...“; s. 167: „...duchovní vedení. z některých dokumentů...“; s. 170: „...srozumitelným hlasem. u loretánských...“; s. 171: „...pro všechny žáky. z různých dopisů...“; s. 174: „...každý týden. o významných svátcích...“; s. 175: „...a dispozic. z toho plyne...“; s. 177: „...bohaté ovoce. o tom podal...“; s. 180: „...zachována disciplína. za nejlehčí trest...“; s. 180: „...logická zdůvodnění. z toho...“);

chybějící čárky v souvětích: s. 31.46; nesprávné konstrukce: s. 31: „Byla to setkání se skutečnou chudobou a jejími konkrétními důsledky na dětech“; překlepy: s. 34: „samotném,u“; s. 39: „díl,a“; s. 68: „přijímajíce“ × přijímaje; s. 71 /pozn. 193/: „ferrero“ × „febrero“; s. 77 /pozn. 211/: „humilidad“ × „humildad“;

záměna jazyků: s. 78 – poitalštěná španělština a v odpovídající pozn. 216 je citován text v latině!;

- terminologie (s. 11.25.76.93.108: „náboženský řád“ × „řeholní řád“; s. 13: „koncept náboženského života“ × „pojetí/koncept řeholního života“; s. 18.38-40.42-44: „Tiber“ × „Tibera“ a „Trastévere“ × „Zátibeří“; s. 19: „Scudi“ × „tolarů“ nebo „eskudů“; s. 39: „kavalíra“ × „rytíře“; s. 43: „založena Markem Antoniem Arcangelim“; s. 65: don Bosko × don Bosco; s. 83.101: „nejsvatější“ × „nejsvětější“; s. 89n.: „apoštolství“ × „apoštolát“; s. 91: zaměňuje řeholní život a mnišství /i když používá uvozovky/, podobně s. 108; s. 91: „Svatý otec“ se vyhrazuje pro žijícího papeže, pokud chce použít pro Kalasanského, pak v uvozovkách a s odkazem na piaristy; s. 92: „skrze oslavu Eucharistie“ × „slavením eucharistie“; s. 92.155n.159.175: „praktiky zbožnosti“ nebo „zbožné praktiky“ × „praxe/praktikování zbožnosti“ nebo „zbožná cvičení“ či „cvičení se ve zbožnosti“; s. 96: *Oficio Parvo de la Virgen* je „malé oficiium“ aneb „mariánské hodinky“, nikoli „Malá pobožnost k P. Marii“; s. 122: „modlitebny“ × „oratoře“; s. 127: „humanisticky liberální“ ×

„humanisticky svobodné“; s. 140: „doktríny“ × „nauky“; s. 162: „nabízení“ × „obětování“; s. 172: „vokální modlitby“ × „ústní modlitby“; s. 172.175: „kontinuální modlitba“ × „ustavičná modlitba“; s. 176: „jak udělat generální zpověď“ × „jak vykonat generální zpověď“; s. 177: „během mše svaté se prováděla zpověď žáků“ × „během mše svaté probíhala zpověď žáků“; s. 177: „účast na svatém obětování“ × „účast na svaté oběti“; s. 182: „jedinečný systém“ × „jednotný systém“?; s. 211: „blahoslavení“ × „blahořečení“;)

- nesrozumitelné formulace (s. 11: „Nieméně určitá historická doba uvedla koncept Ducha svatého ve své církvi jako zárodek, který posléze vyrostl v plodný strom, jehož stín poskytl ochranu této potřebné části lidstva“; s. 31 překlad dopisu Kalasanského /srov. pozn. 70/; s. 39 překlad z životopisu Arminiho /pozn. 96/; s. 42: „s důležitou poznámkou okrajově zařazenou v textu“; s. 47: „Proto se nezdá být přijatelným argument Sánthy, který trvá na tom, že pravděpodobný je tradiční rok 1597, a přiklání se k počátku školy v roce 1598...“; s. 79: „Učte se tuto praktiku...“; s. 82: „...a nakonec jako stvrzení božské výsosti s ním splynout“; s. 154: „Závěrem lze říci, že za završení veškeré zbožné oddanosti a celého osobního přiblížení se k Pánu projeveného a uskutečněného žákem Zbožných škol můžeme považovat jeho svaté přijímání, nejméně jednou za měsíc, časté spojení s Bohem, které lépe než kterákoliv jiná praktika a zbožnost pomáhá docílit, aby se výraz milovaného ideálu otisknul pokaždé věrněji a věrněji ve tvářích žáků a aby díky zvětšení jejich podoby s božským vzorem také pokaždé vzrostla láska a věrnost, kterou k němu cítí.“; s. 157: „Celou modlitbu prostupuje duch hluboké oddanosti blahoslavené a nejčistší Matce Boží a upřímného vzdání díky svaté Trojici, pramenu tolika tajemství a tolika milostí takovým způsobem, že oddaní modlíci se nemohli jinak a podléhali pocitům a myšlenkám oddanosti, když si uvědomili tu krásnou tajemnost božského vtělení.“);

- citace (s. 12: „jako "stavu utvářeného vírou v evangelní rady, [...] patří nezpochybnitelným způsobem do života a svatosti církve" “ × „stav založený na slibu evangelijních rad [...] náleží nepopíratelně k životu a svatosti církve“ /LG 44/; s. 25: „Upoutejte pozornost světa“ /pozn. 47/ × ???; s. 25: „Církev, tím že propůjčuje pomoc světu a tím mnohonásobnou pomoc od světa získává, má za cíl jedinou věc: příchod Božího království a spásu celého lidstva“ /pozn. 48: GS 45 × „Ať církev světu pomáhá, nebo od světa pomoc přijímá, jde vždycky jen za jedním: aby přišlo Boží království a uskutečnila se spása celého lidstva.“; s. 25 /pozn. 47n./: u koncilních dokumentů nikoli „odst.“, nýbrž čísla/body; s. 80 /pozn. 226/: „2 k 9,7; s. 84: „...soustředěný na rozhovor se svým nitrem, které je opravdovým zosobněním Pána...“)

- odkazy na webové stránky s hypertextovými linky (s. 18, pozn. 23; s. 89, pozn. 262; s. 199.212/pozn. 748/.213 /pozn. 749n./214 /pozn. 751n./215/pozn. 753/).